

Vedlegg

Norgesmøllene - delark 2

Kulturmiljøplan for 2022-2032
Hensynssoner

SKAUN
KOMMUNE

Områdebeskrivelse

Norgesmøllene sitt anlegg (tidligere Piene Mølle 1878 – 1991), ble bygget opp i andre halvdel av 1800-tallet og ble raskt en hjørnesteinsbedrift i Buvika. Mølla i Buvika er i dag verdens nordligste matmjøl-mølle.

Mølla bidro sterkt til at få folk fra Buvika flyttet over Atlanteren for å søke lykken der.

Plasseringen av mølla, rett ved stranden og innseilingsleia mot Orkdalsfjorden og Gaulosen har gjort Piene Mølle til et landemerke og en identitetsbærer.

I denne hensynssonen har vi klassifisert alle bygningene som klasse C. Dette på grunn av at i klasse C kan det vurderes utvendige endringer i noen grad dersom kulturminneverdier hensyntas. På denne måten imøtekommer vi Norgesmøllenes behov for å for å ha mulighet til å utvikle området og byggene som brukes til næringsvirksomhet i dag.

Historikk

Etableringa av Piene mølle, i dag Norgesmøllene, i Buvika startet i 1870-årene. Johannes Christian Piene, eller I. C. Piene som han ble mest kjent som, drev mølle og kornforretning i Ila i Trondheim. Drifta ble etter hvert trappet ned og Piene bestemte seg for å flytte virksomheten til Buvika hvor det fantes nok plass for å ivareta både etablering av et stort mølleanlegg, noe som også gav muligheter for fremtidig ekspansjon, samt tilgang til havn med tilstrekkelig dybde for å ivareta transport av råvarer inn og ut av anlegget. Tre år etter etableringa i Buvika, kjøpte han også vannrettigheter i Buvikmarka for å sikre ferskvann og vannkraft for produksjon av elektrisk kraft til anlegget.

I 1878 sto mølla ferdig, med en stor og høy rektangulær teglsteinsbygning med et kvadratisk tårn med vindfløy på toppen. Innvendig inneholdt bygget datidens nyeste teknologi; valsestoler. Disse erstattet kvernsteiner som tidligere hadde vært brukt, og bidro til å øke produksjonen. Piene mølle ble dermed landets første valsemølle; et stykke viktig teknologihistorie i seg sjøl.

Mange i Buvika og delvis også andre fra nåværende Skaun kommune ble ansatt ved Mølla, og anlegget ble raskt en hjørnesteinsbedrift som bidro til at Buvika i langt mindre grad enn alle andre bygder opplevde utvandring til Amerika på slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet. For mer informasjon om dette, se Streiken i Buvika - Skaun historielags årbok for 2008.

Den 20. september 1913, under streiken i Buvika, ble den streikende møllearbeideren Marius Folstad drept av streikebryteren Alf Egset ved Piene Mølle i Buvika ved Trondheim. Aftenposten

reagerte med å legge skylden på arbeiderbevegelsen: *“Det drypper blod af dine fingre, Martin Tranmæl.”* Drapet førte til at en liten streik i et lite bygdesamfunn ble en stor nasjonal konflikt. Denne hendelsen er utgangspunktet for det dramatiske musikkspillet «Skottet i Buvika» som hadde urpremiere 1. mai 2008.

Som for mange andre industribedrifter, ble 1920 tallet en vanskelig periode ved mølla, men i midten av 1930 tallet begynte man å se en lysning. Nye utbyggingsplaner ble lansert; en ny silo på 13 000 tonn skulle bygges. Denne ble 53 meter høy, og ble og er et formidabelt landemerke.

Under andre verdenskrig overtok tyske tropper kontrollen over anlegget, og mølla ble et viktig ledd i å sikre at okkupasjonsmakten hadde nok mat. Etter kort tid oppsto problemer med å opprettholde en forsyning til norsk sivilbefolkning, da de militære behovene slukte store deler av produksjonen. Utover det, gikk stort sett livet sin vanlige gang. Men tilstedeværelsen av tyske tropper og den økende interessen for regionen og den tiltenkte konstruksjonen av ubåtbase i Gaulosen og Nieu Drontheim på Byneset/Leinstrand må ha gjort seg gjeldende for de som bodde i Buvika og arbeidet ved mølla.

Et annet problem under krigen var å sikre nok elektrisk kraft for å holde produksjonen i gang. Dette ble løst blant annet gjennom bruk av diesellaggregat, men også ved at man bygget en kraftledning fra Salvesen & Thams kraftstasjon på Sagberget, ned til mølla.

Når krigen var over hadde mølla og havnebassenget ganske omfattende vedlikeholds- og muddringsbehov, fordi anlegget opplevde stor slitasje under krigen. Utover 1950 tallet gjennomgikk anlegget kraftige organisatoriske endringer. Lekterdriften opphørte til fordel for lastebil, noe som også medførte endringer og tilpasninger i bygningsmassen. I 1952 ble det innført et statlig importmonopol noe som åpnet muligheter for satsinger innenfor fôrvarer, noe Piene utnyttet gjennom å bygge ut et anlegg ved Ila pir. Over de følgende årene gjennomgikk hele anlegget en moderniseringsprosess og mye av det tekniske utstyret ble skiftet ut.

I 1966 feiret anlegget 100 år, omtrent akkurat etter at utbyggingen og moderniseringen av anleggene i Buvika og på Ila var ferdig. Etter dette sto anlegget nesten uforandret, frem til midten av 1970-tallet da beredskapssiloen og andre bygningstekniske og produksjonstekniske ombygginger ved anlegget ble påbegynt. Som et ledd i denne prosess, ble dessverre siloen fra 1890 revet.

Piene-navnet var knyttet til mølla fram til i 1991. Da overtok Staten og Statens Kornforretning, og siden 1994 har anlegget inngått i Norgesmøllene AS.

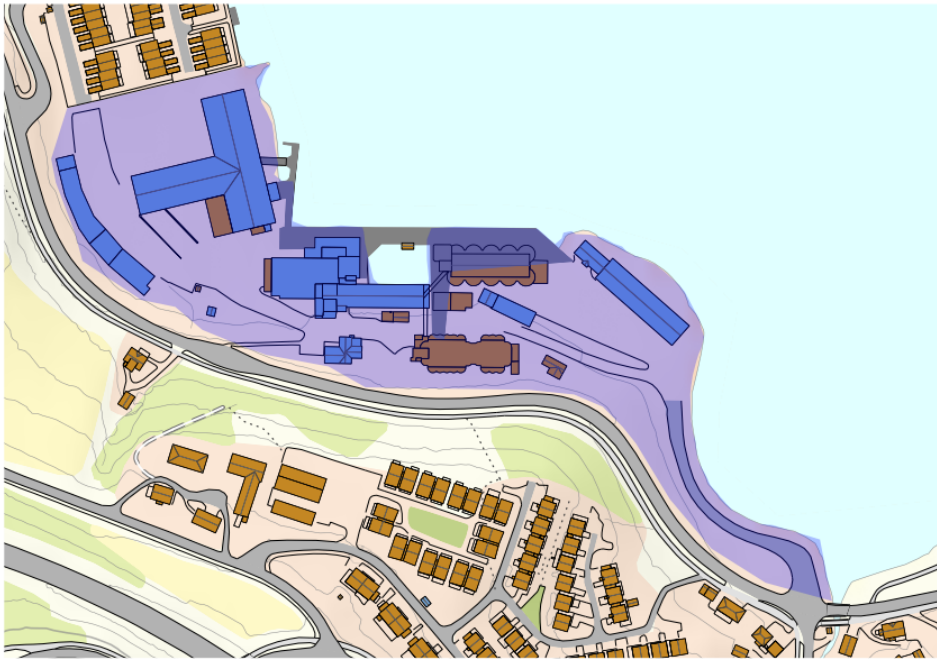
Anlegget med sine kornsiloer er et landemerke i Buvika. Til sammen rommer de to siloene ikke mindre enn 60.000 tonn korn. Den ene av disse to siloene ble bygget på tidlig 80-tallet som beredskapslager knyttet til den kalde krigen.

I dag produseres det ca. 50.000 tonn matmel i året, kornsortene som benyttes er hvete, rug og bygg. Mølla i Buvika er i dag et levende industrianlegg som fortsatt driftes etter samme prinsipper som når det ble etablert som i 1870-årene.

Årstall på bygninger

Bygning	Byggear	Ombygd/påbygd
Gammel rugmølle	1887	1940
Mellager	1940	
Pakkeri/laboratorium	Ca. 1946	
Melsilo	1964	
Bulkanlegg	1987	
Maskinhall	1937	
Mølle	1929	1951
Lager	1973	1976/1979
Kai vest	1979	
Beredskapssilo	1980	
Korntørke	1918	
Fyrhuset	1901	1942
Kornsilo	1936	1939
Sosialt rom/verksted/garasje	1942	1955/1960/1980
Tilfluktsrom	1942	Ca. 1970
Messe	1939	

Hensynssone, kulturmiljø og landskap

Hensynssonen ved Norgesmøllene sitt anlegg i Buvika ligger på gnr/bnr 2/2, og omfatter kun det gårds- og bruksnummer som mølla selv er eier av.

I kommuneplanens arealdel er det lagt inn flere hensynssoner for bevaring av kulturmiljøer og bygninger. Hva en hensynssone er, ligger i begrepet. Kommunen skal påse at det tas hensyn til kulturminneverdier i områdene som er markert som hensynssone.

For dette området er følgende bestemmelse foreslått innarbeidet i kommuneplanen:

Kulturminner, historiske hageanlegg og bygningsmiljøer, samt vegetasjon og landskap med kulturhistorisk verdi, skal søkes bevart. Det skal legges vekt på verneverdi og sammenhengen kulturminnene inngår i. Nye tiltak skal ha en bevisst plassering og utforming i forhold til kulturmiljøet/kulturminnet det blir en del av og tilpasses dette.

I kommunedelplanen for kulturminner og kulturmiljøer beskrives klassifiseringen av bygninger med antikvarisk verdi som følger:

Klasse A - svært høy antikvarisk verdi

Dette er i hovedsak bygninger og anlegg med nasjonal verdi. Klasse A omfatter bygninger som er sjeldne på en eller flere måter og forutsettes bevart mest mulig slik de er. En kan ikke forvente å kunne gjøre endringer av betydning.

Klasse B - høy antikvarisk verdi

Dette er i hovedsak bygninger og anlegg med regional verdi, og som er sjeldne på en eller flere måter. Bygninger i klasse B forutsettes bevart mest mulig slik de er. En kan ikke forvente å kunne gjøre endringer av betydning når det gjelder eksteriøret. Nødvendige tilpasninger for å sikre fortsatt bruk vil kunne være akseptable så lenge de gjennomføres på antikvariske premisser.

Klasse C - antikvarisk verdi

Dette er bygninger og anlegg som i noen grad har antikvarisk verdi, og der det i vurderingen også er tatt hensyn til miljøskapende betydning og bygningens verdi som del av et større bygningsmiljø. For bygninger i klasse C kan det vurderes utvendige endringer i noen grad dersom kulturminneverdier hensyntas. Eventuelle tiltak må vurderes i hver enkelt sak og sees i sammenheng med omliggende miljø.

Plan - og bygningsloven

Gjennom plan og bygningsloven § 31-1 er kommunene pålagt "*ivaretagelse av kulturell verdi ved arbeid på eksisterende byggverk. Ved endring av eksisterende byggverk, oppussing og rehabilitering, skal kommunen se til at historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til byggverkets ytre, så vidt mulig blir bevart*".

Litteraturliste

I.C. Piene & Sønn Aktieselskab 1866 – 1991. Bedriften gjennom 125 år. Per Christiansen

Streiken i Buvika - Skaun historielags årbok for 2008

Børsøra – folk og bygdeliv i Skaun – Årbok 2011 Skaun historielag

Kartutsnitt laget ved Teknisk kontor april 2022.